ÖMER EMRE-SEYDİLÜ-KÖKEYİP-

"GEÇMİŞİ OLMAYANIN GELECEĞİ DE OLMAZ"

DÜNDEN BUGÜNE GÖKEYÜP

SERVET DİZMAN

SERVET DİZMAN

Ey

Ecdadım Ömer Emrenin torunu,

- Okuyacaksın, öğreneceksin. Okuyup öğrenmek insana, tekrarlayıp durmak papağana mahsustur. Bildiğini bildirecek,"ben" diye de böbürlenmeyeceksin.

-Bilge arkadaşın sohbeti de bilgecedir. Sana saygı gösteren cemaat te değil bilgiyi paylaşan cemaatte bulunacaksın.

-Gösterişe temah etmeyeceksin.Gösteriş cahilliktir,bunu bileceksin.

-Seveceksin.Önce aileni, sonra milletini, sonra da insanı seveceksin.Ülken içinse hiç bir şeyi kıyas etmeyeceksin.

-Devletine bağlı olacaksın.Varsan bunu devletine borçlusun. Kırılsanda, incinsende diklenmeyeceksin.Yanlışa karşı devletle değil yanlış yapan zihniyetle mücadele edeceksin.Mücadele kaba güçle değil bilgiyle olur, bileceksin.

-Üreyeceksin, çocuk berekettir,çocuk gelecektir.Üreme en kutsal görevdir. Dünya üzerinde varlığını idame ettirmenin tek yolu üremedir. "Ana"nın kutsallığı burada gizlidir.

-Nice yaratıklardan insanı ayıran temel öge sadakattir. Eşine ve işine sadakati olmayanın, milletine, ülkesine ve devletine ihaneti an meselesidir.

-Kainatta gördüğün herşey senin için var edilmiş nimetlerdir.Çokluğuna aldanıp müsrif olmayacaksın.

-Harama el uzatmayacaksın. Alın terinle ıslanmamış her nimet senin için haramdır.

-Yol boyu sana ikram edilen herşey tadasıyadır.İkramın doyasıya olanı haramdır.

-Karışmayacaksın, milletin ariliği esastır.Aslolanda; özde arilik kanda, sözde arilik aidiyettedir.

-Önce çocuklarını, sonra çalışanını doyuracaksın.Arta kalanı da kendin yiyecek, daha da artıyorsa muhtaçlarla paylaşacaksın. Paylaşırken de neslinin devamını göz önünde bulunduracaksın.

-Elin övgüsü de sövgüsü de kendinedir. Sadece gülümseyeceksin.

-Alimin alimliği fendedir. Aleme ancak alimin fen'i ile karşı koyabilirsin. Fenden gayrısı per'den ibarettir. Dervişin ki kelamı ses etmektir. Aslolan fen ile bezenmiş ok ile kılıçtadır. Ebediyet bunda saklıdır.

-Hiç bir kararı acele vermeyeceksin. Bir gündüz bir gece düşünecek, ertesi gün karar vereceksin. Gündüz efradına, geceleyin eşine danışacaksın.

-Böylece alınan her karar en muteberdir. El alem ne derse desin,duymayacak ve doğru bildiğinden şaşmayacaksın.

Böyle bildiler,böyle bildim, sende böyle bileceksin.

Servet Dizman

SERVET DİZMAN

SERVET DİZMAN

“GEÇMİŞİ OLMAYANIN GELECEĞİ DE OLMAZ”

SERVET DİZMAN

DÜNDEN BUGÜNE
GÖKEYÜP

SERVET DİZMAN

Ömer Emre Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğinin

manevi teşvikleriyle yayınlanmıştır.
17.12.2013
Salihli

1977 yılının Ağustos ayı.Sıcak bir cuma günü,Terzi Ahmedin dükkanının duvarına dayanmış ve Üniversite sınavı sonuç belgesini postacı bugün getirir mi ki diye derin düşünceler içinde dikilirken havuzların(hafızların) Mustafa dayı(Mustafa Uslu) yanıma geldi ve halimi hatırımı sordu. Sohbet o kadar ilerledi ki, söz döndü dolaştı "bizim kökümüz Kütahyalı mı?(13) sorusuna geldi.Hatta, -Bizim okulda Kütahyalı arkadaşlar var. Ama bizim konuşmalarımız onlara hiç benzemiyor, diye de eklediğimi hatırlıyorum. Rahmetli Mustafa amca yüzüme manalı manalı baktı ve -bunu daha evvel babana sormadın mı diye soruyla karşılık verdi. Bende -ilk defa size soruyorum,dercesine "ı-ı " dedim .O da önüne baktı, yutkundu tam cevap verecekti ki karşıdan Mustafa Çavuşun(Mustafa Özder) geldiği yöne doğru baktı ve ona seslendi. Bak adaş bu çocuk neyi merak ediyor? Dedi. Üçlü sohbet ilerleyip de konu tekrar "geçmiş"imize gelince; Mustafa Amca "-Annen tarafının kökünü babana sor, ama baban tarafı, yani biz öz be öz buralıyız, başkaca duyduğun herşey fasafisodur." Diye de ekledi.
O "fasafisodur" sözünü duyduğumdan andan itibaren sormaya başladım.

-Neden Gökeyüp değilde Kökeyip deniyor?

- Bölgenin en eski ticaretcilerinden olan Gökeyüplülerden hiç kimse, 1965 lere kadar, neden başka bir şehre veya köye taşınmamış?
-O kadar çok yer gezip gördükleri halde; neden başka bir yerden arazi, ev, bağ-bahçe alımında bulunulmamış?
-Dışa neden hiç kız verilmemiş?
-Çevre köylerden, tahsil görüp de devlet hizmetinde görev alan bir çok kişi varken; neden Gökeyüplüler bu yola gitmemişler? Hatta gitmek isteyene de "hayır" denmiş?
-Acaba "okumuş olmak, tahsil görmek" neden istenilmeyen bir durum olmuş?
-Bu denli içine kapalılığın sebebi ne olabilir?
-Bu büyük bir korkuya mı dayanmaktadır?

-Yağmur duasına neden hep Ömer Emrenin ayak ucuna gidiyoruz.
-Ömer Emre kimdir?
-Herkesin dil ucuyla da olsa söylediği Kütahyadan gelme..uydurma bir hikaye midir?
-Bu üç kardeş hikayesi nedir?
-Eyüp'e kardeş yapılan Gök"musa"lılar neden farklı konuşuyorlar? Konuşurken; kelimeleri neden uzatıyorlar?
-Biz aslen nereliyiz?
…….
…….
Sorular… sorular…sorular

……..Servet Dizman

SERVET DİZMAN

"……derviş sıfatlı insanların az çok bir teşkilâta tâbi akınları, boş yerlere gelip yerleşmeleri ve orada bir nevi Türk 'uzletgâh(inzivaya çekilme yeri) ve manastırlarını (couvent ermitage) tesis ettikleri ve oraları yavaş yavaş bir köy, bir kültür ve tarikat merkezi halinde teşkilâtlandırdıkları görülmektedir. Başlangıçta Türk nüfusunun sürekli olarak batıya doğru taşmasının o kadar tabiî bir görüntüsü olan bu teşekküller, Anadolu içinde bu taşıb yayılmanın bütün aşamalarını tespit etmeğe hizmet edecek vaziyette adım adım ilerlemişlerdir. O kadar ki bu kolonizatör Türk dervişlerine ve onların köylerde tesis ettikleri zaviyelere, Türk fetihleri ile birlikte ilerleyen bir şekilde, bütün Anadolu'da raslanılmaktadır. Aynı göçmen akını batıya doğru taştıkça bu akının öncüleri olan dervişler ve onların kurdukları zaviyeler batıya doğru ilerlemiş ve çoğalmıştır…. Anadolu'da tesadüf edilen zaviyelerin çoğunun Osmanlılardan evvelki beyliklerin koruma ve nişanlariyle kurulmuş Ahî zaviyeleri olması lâzım gelir. ……. bu devirlerde mevcut hak ve imtiyazlarını âyende ve revendeye hizmet etmek mukabilinde almışlardır……"[1]

……..

……..

……..

Saruhanoğulları Beyliği:

Saruhan bey Alpagu adlı bir savaşçının oğludur.Selçukluların son zamanlarında uç beyliği yapmıştır.Tarihçi Şikari eserinde Saruhan beyle ilgili şu bilgileri vermektedir. " sultanın iki kapucubaşi varidi.Moğol kavminden(Anadoluya sonradan –doğrudan- orta Asyadan gelen Türklere Moğol denirdi) idi. Birine Saruhan birine Orhan derler idi. Moğul kavmi Aladüddinden yüz çevirüp Karamana gittikleri vakitte bu ikiliyi kapucubaşılıktan çıkarup hasbeylemişti. Karamanın vefatından sonra yine mansıplarını vermişidi. Emir Musa ile bu iki Moğol Beyine mektup virüp Larendeye gönderdi…. Mehmed bey Saruhan'a ider ey dilaver, işittim. Alaüddin cefa eylemiş, Moğol beyleri bizimle olup sen onda olmana sebep nedir? Bunda kal, sana külli riayet ederim dedi. Saruhan kaldı. Karaman oğlu Saruhanı mirahor eyledi."(Bkz.Hasan Fehmi Turgal. Şikari tarihi tercümesi. Konya mecmu.c.1.sy.2 s.90)

Saruhan Bey daha sonra Emir, bilahare de Uç Beyi oluyor ve Bizanslılarla mücadeleye başlıyor. M. Çağatay Uluçay'a göre Saruhan Bey emrindeki savaşçı yiğit ve azizlerle beraber bölgemize, -diğer bir deyişle Bizans sınırlarına- Demirci ve Adala hattından giriş yapmıştır. Saruhan Beyin bu bölgeyi hiç savaşmadan elegeçirdiği, bunda Ömeremre başta olmak üzere, bölgedeki Türk dervişlerince yerel halkın Türk hakimiyetine hazırlanmasının büyük rol oynadığı anlaşılmaktadır. ***Saruhan beyin ilk zapt ettiği bölgeyi Ömeremre ve zaviyesine vakfeylemesi dikkate şayandır.***

Saruhan Bey ve oğlu İlyas Bey tarafından miladi 1339 da düzenlenen vakıf senediyle yöremizin ecdadımız Ömer Emre'ye evladiyet üzere vakf edildiği görülmektedir.

Benzeri vakf senetleri ile yöremiz Yavuz Sultan Selim Han tarafından Ömer Emre evladı Şeyh derviş Ali'ye, yine Kanuni Sultan Süleyman tarafından Ömer Emre soyundan Şeyh Hamza Çelebiye, vakf edilmiştir. Hicri 974/miladi 1566-1567/tarihli bir beratlada günde bir akçe alması şartıyla Memi isimli dervişe bırakılmıştır.

1300 lü yılların sonlarında düzenlenen bir vakfiye ile de Ömer Emre zaviyesi ve köyüne Adalada yetiştirilen çeltik(pirinç)ten pay verilmesi buyruklanmıştır. Yine zaviyenin 1760 tarihli bir vakıf senediyle de Ömer Emre soyundan Hızır Fakıh, Hüseyin ve Derviş'e müştereken vakf edildiği görülmektedir.

Bu senetler kayıtlarda mevcuttur. Ayrıca bu vakfiyelerde atıf yapılarak bahsedilen, fakat yazılı hali bulunamayan Sultan Murat Han ve Sultan Mehmet Han zamanında düzenlenen vakfiyeler de vardır.

Kayıtlarda mevcut olan bu vakfiyeleri aşağıda sırasıyla irdeleyeceğiz.

Bu inceleme sonunda Gökeyüplülerin(yani Ömer Emrelilerin) 1200 lü yılların sonlarında Türkistandan(Horasan'dan) gelen yerleşik kültüre sahip özbe öz Türk ve Ömer Emrenin torunları oldukları anlaşılacaktır.

Bu güne kadar uydurulan üç kardeş[(11)],Kütahyadan gelme[(12)],Sivastan gelme[(13)], karakeçili yörüğü[(14)] , gibi tefrikalarında bu çalışmamızla beraber bir daha dile alınmayacağını umuyoruz..

SERVET DİZMAN

A-Ömer Emre Köyü dönemi:

Selçukluların son döneminde Anadoluda ortaya çıkan karışıklıkları bertaraf etmek, birlik ve dirliğin tekrar sağlanmasına katkıda bulunmak maksadıyla, Horasanda eğitim almış, kültürlü,bilgili aziz kişiler Anadoluya gönderilmişlerdir. Bu kişiler çağlarında Türk yurdu içindeki ayrılıkları yoketmenin yanısıra fethedilecek bölgelerdeki yerli ahaliyi Türklerin gelişine hazırlama görevinide yüklenmiş kültürlü ve aziz kişilerdir.

Ömer Emre taşıdığı "EMRE" ismi itibariyle döneminde Anadoluda yayılmakta olan fars akımına karşı Türklük ve kültürünün yayılmasıyla görevlidir. Saruhan Beyin fetih mücadelesinde ordunun gelişine yöre halkını sosyal olarak hazırlayan, böylelikle hem öncü kuvvetlerin, hemde ordu birliklerinin mahalli halk ve milislerce hoşgörüyle karşılanmasını sağlayan ulema olan Ömer Emre'ye bölge vakfedilmiştir.

Ömer Emre, Dibek Dağının doğu yamaçlarına, bu günkü Gökeyüp'ün yaklaşık 2 km. doğusuna,Adala- Demirci yolu ile Manisa-Demirci yolunun tam birleşim noktasına yerleşmiş ve yörenin Türkleşmesine kurduğu zaviyesiyle büyük katkılar sağlamış ulu bir kişidir. 1200 lü yılların sonlarında geldiği ve maiyetiyle birlikte bu noktaya yerleştiği,kurduğu zaviyesiyle de çevre halka hizmet ettiği görülmektedir. Bilgeliğini zamanın idarecilerine de kabul ettirdiği anlaşılmaktadır. Hatta Saruhan beyliği döneminde "danışılan kişi" durumunda olduğu bilinmektedir.

Yine saruhanoğulları Beyliğinin son Hükümdarı Hızır Şah tarafından verilen emirle Adala yöresinde yetiştirilen çeltikten Ömer Emre Köyü ve dergahına yeteri miktarda pay verildiği de belgelidir. Konuyla ilgili ilk berate ulaşılamamıştır.Ancak ilk berata atıfla düzenlenen beratta ;

Kariye-i Zaviye-i Ömer Emre

SERVET DİKMAN

Baadehu Adala'da olan imaretin çeltiğinden manisa kiliyle buçuk müd çeltik ekilip hasılı Ömer Emre Zaviyesine Hızır Paşadan vakfiyet üzre tasarruf olını gelmiştir deyu ellerinde hüccet-i şeriyeleri vardır"[2]

Denilmektedir. Bunun anlamı ise: "Hızır Paşanın Adala daki ekim sahasının çeltiğinden Ömer Emre Zaviyesine pay verilmesini emrettiği"dir. Bu berat devletin pay ödenmesini emrettiği nadir beratlardan birisidir. Bu durum Ömer Emrenin Saruhan beyliği indinde büyük bir ağırlığa sahip olduğunun da göstergesidir.

Miladi 1339-1340 tarihli vakfiyenin bizzat Saruhanoğulları beyliğinin kurucusu saruhan bey tarafından düzenlendiği ve daha sonrasında İlyas bey tarafından da fiilen uygulatıldığı, Hicri 927(Miladi 1520) tarihli vakfiyeden anlaşılmaktadır.

Hicri 927 tarihli bu vakfiyenin birinci kısımında

***"(…… ….Tarih-i berat sene te erbain ve sittemie/seb'amie**) denilerek hicri 740 /miladi 1339/ tarihli 22 Aralık-31 Ocak arası 40 günlük -seb'amie- gününde Ömer Emre adına düzenlenmiş vakfiyeye atıfta bulunulmaktadır.*

Kaza-i Adala.....

Sûret-i vakıfnâme-i merhum ve mağfûr Saruhan Bey ve oğlu İlyas Bey , Ömer Emre nâm vakfedüp Allah aşkına demiş oğlu, oğluna;kızı, kızına yesünler der-i dûâya meşgul olsunlar. Tarih-i berat sene te erbain ve sittemie(Seb'amie)[3]

Elhâletü hazih-i mezbur Ömer Emre evlâdından Şeyh Derviş Ali padişahımız hallede, mülkehu berat-ı hümayuniyle vakf-ı evlatlık üzere mutasarrıftır.Tarih-i berat sene 927*(Hicri 927 senesi miladi 1520 ye denk gelmektedir)*

SERVET DİZMAN

. ***Der Karye-i.....***

Ömer Emre evlâdı mezkûr Ömer Emre.

Hamza veled-iYusuf, Mustafa veled-i Ali( ), Tursun veled-i Dede Bali

Hacı Ahmed Veled-i Ömer, İmir Şah Veled-i Ahmed Torosî Veled-i Mahmud,

İsmail veled-i Şeyh Ali, Pîr Ahmed birâderi U, Menteşe Birâder diğer

Ahmed veled-i Hacı Ali, İmri Şah veled-i Nasuh, Uveys veled-i Nasuh.

Bâlî veled-i Hamza Ramazan Veled-i Yusuf

olmak üzere toplam 14 kişi (nefara 14) düzenlenen bu vakfiyeye şahitlik etmiştir.

Bu vakfiyenin düzenlendiğinde yıl 1520 başlarıdır. Ve padişah Yavuz Sultan Selim Handır. Yavuz Sultan Selim Han bu beratla Ömer Emrenin zaviyeliğini öne çıkarmakta ve "..Allah aşkına demiş oğlu, oğluna;kızı, kızına yesünler der-i dûâya meşgul olsunlar.." sözüne atıfta bulunarak "..oğlu kızı yesin, ama dua ile meşgul olsun"lar, yani başka işlere(söz gelimi siyasete) karışmasınlar demek istemiştir.Nitekim Ömer Emre zaviyesi de bu berata uygun olarak faaliyetlerine devam etmiştir.

Ömer Emre Zaviyesi sonraki Osmanlı padişahlarınca da evlatlık statüsü kabul ve tasdik edilerek faaliyetini sürdürmüştür.

SERVET DİZMAN

Hicri 974/miladi 1567 tarihli beratla da "günde bir akçe alması şartıyla Memi isimli dervişe bırakılmıştır" (TD 398 s.15 Td 544 vrk.107a)[(4)], Sonraki yıllarda Ömer Emre zaviyesi tarihin derinliklerinde kaybolmaya yüztutmuştur.

Bu noktada Ömer Emre'nin tabi olduğu Saruhanoğulları beyliği dönemine de dikkatlice bakmak icap etmektedir.

Ömer Emre köyünün hangi şartlarda ad değiştirme durumunda kaldığıda Saruhanoğulları-Osmanlı ilişkileri irdelendiğinde anlaşılır hale gelecektir. Saruhanoğulları Beyliği 1300'den 1390 Nisanına kadar önce 90 yıl, 28 temmuz 1402'den 1410'a kadar 8 yıl olmak üzere toplam 98 yıl hüküm sürmüştür. Başkentleri Manisa'dır. Saruhan Beyin 1308'e kadar Selçukluların uç beyi olduğu, 1335'e kadar İlhanlılar'a tabi bulunduğu, bu tarihte de müstakil oldukları bilinmektedir. Saruhan, 1313'de Manisa'yı fethetmiş, daha sonra da yeni fetihlerle hudutlarını genişletmiştir. Ayrıca bir donanma meydana getirerek çevreye akınlara başlamıştır. Saruhan'a bağlı kuvvetlerin baskısıyla Foça'da yaşayan Rumlar ve diğer Hristiyan unsurların her yıl 15.000 gümüş dirhem vergi vermekte oldukları belgelerle sabittir. Saruhan Bey sahip olduğu donanma ile Ege Denizi'ndeki adalar ve Balkanlara seferler yapmıştır. Osmanlılara karşı Aydınoğulları ile birleşerek Gelibolu'ya hücum etmiştir. Daha sonra Bizans'taki taht mücadelesine de karışmışlardır. Bu sebeple Saruhan'ın oğlu Süleymân Bey, Aydınoğullarından Umur Bey ile birleşerek Rumeli'ye çıkmış, ancak, Küçükçekmece civarında ölmüştür. Saruhan Bey'in yerine oğlu Fahreddîn İlyâs Bey geçmiştir(1345). Osmanlıların kuvvetlenmesi ve Rumeli'de fetihler yapması, Saruhanlılara gaza yollarını kapatmıştır. İshak Bey zamanında Saruhanlıların Osmanlılar ile münasebetleri dostanedir. 1389 1. Kosova savaşına Osmanlılara yardımcı kuvvet de gönderilmiştir. Osmanlılar ilk defa 1390 yılında Manisa'yı almışlar ve bu şehir ile Karesi'yi birleştirerek bey sancağı yapmışlardır.

SERVET DİMAN

Ancaak Yıldırım Bayezid tahta geçtiği zaman Karamanoğullarının, Osmanlılar aleyhine meydana getirdiği ittifaka Saruhanoğulları da katılmıştır. İşte bu hareket hem Saruhanoğulları beyliğini, hemde beyliğin kültürel ve askeri temeli olan dergahları ki,(Ömer Emre de bunların başında gelenlerdendir.) Osmanlılar gözünde hedef haline getirmiştir.

Saruhan askerleri Ankara Savaşı'na (1402) Osmanlıların yanında katılmışlardır. Ancak savaşın seyri içinde eski beyleri Saruhan beyin oğlu Hızır Paşa'nın Timur'un yanında olduğunu gördüklerinde saf değiştirmişler ve Timur ile yan yana olan Hızır Paşa'nın yanına geçmişlerdir.

Savaşı kazanan Timur, Hızır'ın bu yardımını karşılıksız bırakmamış ve Saruhan Beyliği'ni tekrar kurdurmuştur.Beyliğin başına da Hızır Paşa geçmiştir. Hızır Paşa 1410 yılına kadar hüküm sürmüş, 1410 yılında veliaht Çelebi Mehmet'e karşı şavaşı kaybetmiştir. Çelebi Mehmet Hızır Paşayı yakalatarak astırmıştır (1410). Mezarı Manisa da Körhane türbesinde, Saruhan Beyin mezarının yanındadır.

Bu Hızır Paşa ki; Adala yöresine ekilip biçilen çeltikten Ömer Emre köyü ve dergahına pay verilmesini emreden Hızır Paşa'dır.

*"**Kariye-i Zaviye-i Ömer Emre***

Baadehu Adala'da olan imaretin çeltiğinden manisa kiliyle buçuk müd çeltik ekilip hasılı Ömer Emre Zaviyesine hızır paşadan vakfiyet üzre tasarruf olını gelmiştir. deyu ellerinde hüccet-i şeriyeleri vardır." *Denilmektedir[(2)].*

Ömer Emre Köyü dönemine ilişkin olarak yerinde veya mezarlıkta yazılı bir belge veya taş yoktur. Ancak Prof.Dr.Füsun Baykal 1970 li yıllarda hazırladığı asistanlık tezinde henüz okunmamış mezar taşından bahsetmektedir. Bu taşı bulmak, dolayısıyla okumak

mümkün olmamıştır. Bulunduğu takdirde daha kıymetli bilgiler elde edilebilecektir (Bknz: Prof.Dr. Fusun baykal "Gökeyüp köyü ve ilkel çömlekçiliğin köy ekonomisindeki yeri s. 60 /tez çalışması".

Saruhan bey Manisa yöresini feth etme mücadelesine Demirci-Borlu-Adala hattından başlamıştır. Bu mücadele de manevi olarak en büyük desteği ise Ömer Emre'den görmüştür. Saruhan bey Ömer Emrenin gösterdiği büyük yararlıklardan dolayı ilk fethedilen bölgeyi kendisine evladiyet olarak vakfeylemiştir. Kıyı Egeyi iç Egeye, dolayısıyla Anadolunun içlerine bağlayan yolların kesişim noktası olan bu bölgeyi en güvendiği kişiye vakfeden Saruhan bey; vakfiyeyi "dua etme" şartına bağlayarak Ömer Emrenin ulemalığına büyük önem verdiğini beyan etmiştir. Başkaca kişiler lehine düzenlenen nice vakfiyelerde böyle bir şartın olmayışı Ömer Emre'ye verilen değeri ortaya koymaktadır. Ancak Osmanlı hakimiyetinin başlamasıyla beraber bu "değer" yavaş yavaş itilmeye doğru gitmiştir. Burada asıl sorun Osmanlı da değildir. Asıl sorun, Ömer Emrenin büyüklüğünü hazmedemeyen çevredeki zaviyelerin Osmanlı idarecileriyle Ömer Emre ileri gelenleri arasına girmeleri ve daimi olarak negatif davranış içinde göstermeleridir.

Bu noktada 1865 doğumlu Mehmet Efendi den(Benimde büyük dedem Yusuftan dolayı amcam olan Mehmet Efendi, Yusuf,Ali,Fadime,Kezban,Emine'nin kardeşi olup Ekşi Mustafanın oğludur.Dini eğitim almış ve Kula da müftülük yapmıştır. Ömer Emreden Sonra eğitim görerek devlete hizmet eden tek kişidir.) naklen aktaran torunu Mustafa Çavuşun(Özder) anlattığı olay son derece manidardır. Anlatıma göre: Osmanlı Hakimiyetinden sonra Manisa da görevli bir şehzade Kütahya (veya Amasya)sancağına tayin olunur. Maiyetiyle beraber yola koyulur. Önceden haber alan ….. …. zaviyesi şeyhi kendisine yakın gördüğü tekkelerin şeyhlerine haber verir. Kendi aralarında karar alırlar. Şehzade tekbir getiren gençler tarafından

Adala yöresinde karşılanacak ve Kız Köprüsünden geçirilerek Ömer Emre'ye uğraması engellenecektir. Nitekim öylede yaparlar. Doğrudan ….. …. Zaviyesine götürülür ve orada ağırlandıktan sonra dualarla Saruhan sancağı dışına kadar uğurlanır. Şehzadenin Ömer Emre şeyhi nerededir? diye sormasında ise; "- Efendim kendileri üç gündür sizin gidişinizin şerefine davul zurna çaldırıp, kazan kaynatmaktadır." cevabını vermişlerdir. Oysa zamanın Ömer Emre Zaviyesi şeyhi ise "şehzade" gelecek diye, kestiği kırk koçun etiyle en mükellef sofraları hazırlamış ve misafir yolu gözlemektedir…….

B-SEYDİLÜ Köyü dönemi:

Ömer Emre Köyü 1400 lü yılların sonlarında veya 1500 lü yılların başlarında "SEYDİLÜ" adını almıştır. Seydi'nin bu günkü anlamı "eğitimli,terbiyeli efendiliğe yaraşır kimse" olarak verilse de islami dilbilimcilerinin aktarışına göre Seyyid (Arapça:سيد), İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in (s.a.v) kızı Hz.Fatıma'dan (s.a) olan torunları Hasan, Hüseyin, Zeynep ve Ümmü Gülsüm'ün soyundan olanlar için kullanılan bir sıfattır.Bu noktadan hareketle SEYDİLÜ için " Hz. Muhammed'in (s.a.v) soyundan olanların yaşadığı yer" diyebiliriz.

Seydilü'yü oluşturanlar Ömer Emre soyundan olmakla beraber zaviyenin bulunduğu yerden ayrılıp bu günkü Gökeyüp'e geçerek orada yaşamaya devam eden Şeyh Hızır Bali ve efradından başkası değildir[(5)]. Öyleki Şeyh Hızır'ın bir diğer özelliği ise Saruhanoğulları Beyliğinin son beyi Hızır Paşa'nın adını taşıyor olmasıdır. Diğer ileri gelen Şeyh Seydi Ali ise efradıyla beraber bugünkü Sarısu Mahallesinin "seydalla" mevkisine taşınmıştır.Ancak bu bölgenin Dibek Dağının

gölgesinde kalması, dolayısıyla güneşin geç doğması nedeniyle o da diğerlerinin yanına dönmüştür. O bölgede yerleşimin yoğunlaşmaması ve geriye sadece bir-iki yıkıntı ile harmanyerinin(seydalla Harmanyeri) baki kalması bunu teyit etmektedir.

Yukarıda belirttiğimiz vakıfnamede, Kanuni Sultan Süleymanın tahta geçmesiyle zaviyenin yönetimi ve idamesi, köyün yönetimi vede "gelen geçene hizmet" yükümlülüğü Şeyh Hamza Çelebiye verildiği görülmekte ve Sultan Murat Han ve Sultan Mehmet Han zamanlarında düzenlenmiş beratlardan bahsedilmektedir.(Ancak bu beratlar mevcut dökümanlar arasında yoktur. Bahse konu bu beratlar Ömer Emre soyundan kişiler adına tanzim olunan beratlardır. Gerek M.Çağatay Uluçay[6] gerekse Dr.H.M.Eravcı ve Dr.M.Korkmaz[7] da bu görüştedirler). Şeyh Hamza Çelebinin oğlu Bali (Şeyh Hızır Bali'nin torunu) Yavuz'un son döneminde Şeyh Derviş Ali lehine düzenlenen ve başta verdiğimiz beratta olduğu gibi aşağıda vereceğimiz Seydilü Köyü için düzenlenen beratta da şahitlik etmiştir.

1400 lü yıllar da Ömer Emre köyü aslına, yani "zaviye"ye dönüşürken; köy ile zaviyenin yönetimi ayırılmış ve yeni köyün adı da SEYDİLÜ Köyü olmuştur. Zaviye ile köyü, o günün şartlarında ayırmak uygun görülmüş ve yeni köy için otağ yeri olarak ta bugünkü Gökeyüp'ün olduğu yer seçilmiştir. İlk yerleşimin de "eski oda" olarak isimlendirilen sırt bölgesinden karakuma doğru uzanan sırt hattı olduğu, "eski oda" denilen yapının ilk günden bu yana gelen geçen misafirlere sığınacak yer şeklinde "zaviye" olarak düzenlendiği bilinmektedir. Bu noktanın Ömer Emre yi direkt olarak gördüğünü de belirtmeliyiz.Yeni yerleşim yerinin ilk sakinleride yukarıda izah ettiğimiz üzere Ömer Emre soyundan Şeyh Hızır Bali ve efradıdır. Bu bağıntıyı sn.M. çağatay Uluçay tespit etmiş,[8] fakat beratları kronolojik sıralamaya almadığı için net söyleyememiştir.

SERVET DİZMAN

Karye i

Seydilû tabi'i kazaa-i Adala merhum Saruhan Bey'den zaviye vakfı evlad olup elinde nişân-ı hümayün var ayende (kalana) revendeye (gidene) hidmed ide deyu kayd olunmuş ve Halil Bey defterinde oğlu Hamza tasarruf ider suret-i defter-i atik (eski) budur, el-vakt padişahımızın nişan-ı şerifiyle mezkûr Emre evladından Şeyh Hızır Bali mutasarrıfdır. Elinde Sultan Murat Han ve Sultan Mehmet Han tabe Serahu beratları var vakf-ı evlatlık üzre mutasarrıftır. Şimdiki halde mezkur Emre evladından Şeyh Hamza Çelebi padişahımız izzühü nazaruhu hazretlerinden vakf-ı evlatlık üzre berat-ı hümayünüyle mutasarrıftır. Ayende ve revendeye hidmet ide deyu . Tarih-i berat fi sene 927/ miladi 1521[(9)]

Berat :

Sahib-i Vakf Kalem Veled-i Mehmed Seydi

Birader İlyas U Hızır Bali Veled-i Şeyh Hamza Çelebi

Biraderan: .....

Sahib-i vakf ve ammi zâde : (Vakif sahibi ve Amca oğlu)

Torasi Seydi Veled-i Hızır Seydi Hacı İvaz Veled-i Hüseyin Seydi

Satı Seydi Veled-i Mustafa Seydi

Her iki vakfiyenin de incelendiğinde görüleceği üzere şahitlerden Bali ayni kişidir(Bali veled-i Hamza..) Zaviye ve köy için bir yıl içinde iki ayrı

SERVET DİYAN

vakfiye düzenletilmiş, ikinci vakfiye ile de köy isminin Seydilü olduğu bizzat yeni padişah Kanuni Sultan Süleyman'a teyit ettirilmiştir.

Bu vakfiyeyle beraber "ömer" ismi Seydilü köyü ile ilgili işlemlerde kaleme alınmaz olmuştur. Bahislerde sadece "emre evladı …." ifadelerine yer verilmeye başlamıştır. Bunun sebebinin ise Ömer Emre adında asli zaviyenin faaliyetlerine devam ediyor olması nedeniyle karışıklıklara yol açmamak olsa gerektir. Burada Osmanlı hakimiyetine girmiş olmanın da etkisi büyüktür.Hicri 18 zilhicce 1173 /miladi 1760/ tarihli bir vakfiye de ise şöyle denilmektedir.

Kaza-i Adala : Der Liva-i Saruhan Seydilü tabi'i Adala kariye-i mezbure merhum Saruhan beyden zaviyeye vakf-i evlad olup elinde nişan-i hümayün vardır. Ayende ve revendeyehizmed ide deyu kayd olunmuş ve Halil Bey defterinde dahi vakıf yazılmış, şimdi Emre oğlu neslinden Mehmet oğlu Hamza tasarruf eder ve suret-i defter-i atik budur el –vakt nişan-i şerifle mezkur Emre evladından Şeyh Hızır Bali mutasarrıftır. Elinde Sultan Murat ve Sultan Mehmed beratları vardır.Vakf-ı evladlık üzre mutasarrıflardır. Merhum Sultan Süleyman berat-ı hümayünu ile ayende ve revendeye hizmet ide deyu evladlık Şeyh Hamza Çelebi mutasarrıfdır deyu mukayyeddır defter-i atik. Hala Emre evladından Hızır Fakıh ve Hüseyin ve Derviş ayende ve revendeye hizmet etmek üzre berat-ı hümayun ile mutasarrıflardır[(10)].18 Z.1173 *Bu tarih miladi 2.6.1760 tır.*

a)Bu vakfiye, bizim -1421 yılında düzenlenen ve Şeyh Hamza Çelebinin mutasarrıf olarak yetkilendirildiği belgenin Kanuni sultan Süleyman tarafından/döneminde düzenlenmiştir, şeklindeki görüşümüzü teyit etmektedir

c)Seydilü adı sadece zaviye ilgili olarak resmi işlerde kullanılmış,köylü tarafından benimsenmemiştir.

SERVET DİMAN

b)Bu vakfiye bu günkü Gökeyüp'ün tarih içindeki idari seceresini de ortaya koyan eşi bulunmaz bir belgedir.

Buna göre;

Hicri	*Miladi*	*Muhatabı*	*Mutasarrıfı*	*Bey/Padişah*
740	*1339*	*Zaviye+köy*	*Ömer Emre*	*Saruhan bey*
Bilinmiyor	*<-1389+*	*Zaviye+köy*	*-*	*Hızır Paşa*
Bilinmiyor	*Bilinmiyor*	*zaviye+köy*	*(Mehmet oğl)Hamza*	*Sultan Murat Han*
Bilinmiyor	*Bilinmiyor*	*zaviye+köy*	*Şeyh Hızır Bali*	*F.Sultan Mehmet Han*
927	*1520*	*Zaviye+köy*	*Derviş Şeyh Ali*	*Yavuz S. Selim Han*
928	*1521*	*Köy*	*Şeyh Hamza Çelebi*	*Kanuni S. Süleyman*
1173	*1760*	*Köy*	*Hızır Fakıh,Hüseyin,Derviş*	*3. Mustafa*

Osmanlı devletinde de zaman içinde çok farklı yönetim anlayışı taşıyan padişahlar olmuştur. Bazı padişahlar doğu kültürünün etkisinde kalmışlar ve devleti ona göre dizayn etmişlerdir. Bazı padişahlar islamın merkezini hedef almışlar ve devleti, tabi halkıda, buna göre dizayn etmişlerdir, hatta halk kendiliğinden bu yönde şekillenmiştir. Günümüzde görmekte olduğumuz lidere göre hareket etme anlayışı Osmanlı zamanın da da aynen geçerlidir.(Ömer Emre'den Seydilü adına dönüşümde bu durumun etkisi alenidir.)

Gerek Selçuklunun son zamanlarında gerekse beylikler dönemlerinde "emre"lik en değerli mertebelerden iken; Yavuz Sultan Selim zamanında Halifeliğin Osmanlıya geçmesinden olsa gerek ki "Emrelik"kenara itilmiş, "seyitlik" muteber hale gelmiştir. Buna

SERVET DİZMAN

karşılık Osmanlının en yenilikçi padişahı olarak bilinen III.Mustafa devrinde seyitlik eski itibarını kaybetmiştir.

Bu arada 1600 lü yıllar Anadoluda depremli yıllardır. O depremlerin etkisi ve sonucu olarak bir çok yerleşim yeri yıkılmıştır. Sağ kalan ahali çoğunlukla çevre yerleşim yerlerine sığınmıştır.

<u>KÖKEYİP(Gökeyüp) dönemi</u>:

Köke[(11)] Anadolunun bir çok yerinde olduğu gibi bu yöredede toprak gövece, kap-kacağa verilen addır.

17. yy.da bahse konu depremlerde Köke yapımı ile uğraşan komşu yerleşim yeri yıkılmış ve başta Eyip olmak üzere sağ kalanlar Seydilüye sığınmışlardır. O Seydilü ki, ata geleneği zaviyeciliği bırakmamış ve çaresiz kalan her kişiye kucak açmıştır. (Kurulan her yeni mahalle öncelikle gelip-geçen için barınma yeri tesis etmiştir.700 yıldır devam eden bu gelenek "oda" adı altında sürmekte olup, gelip geçenlerden "oda"lara sığınanların yeme-içme ihtiyaçları çevre sakinler tarafından karşılanmaktadır.)

Osmanlı hakimiyeti sonucu devlet desteğinin kaybedilmesiyle,bu odalara sığınanların yiyeceği içeceği çevresindeki komşularca karşılanmıştır. Bu odalar naçar kalan herkese yurt-yuva olduğu gibi zaman zaman köye gelen "demirci" "kalaycı" "semerci""sepetçi" "keçeci" gibi zenaatkarlarada barınak olmuştur.

Köke(göveç)ustası Eyüp'ün sığındığı devirde; Seydilü, Ömer Emreden kalma eski şan ve şöhretini hem siyaseten hemde ekonomik olarak kaybetmiş durumdadır.Tarım yok denecek kadar azdır.Arazi yapısı olarak ta tarıma uygun bölge değildir. Araziler tamamen ormanlarla kaplıdır. Hayvancılık da en az seviyededir. Çünkü arazilerin ormanlık olması, meranın olmayışı hayvancılığa izin vermemektedir.

SERVET DAYAN

Kaldıki ecdat buraya ne tarım için nede hayvancılık için yerleşmiştir. Ecdat buraya kendisine verilen birlik ve dirlik içerisinde Türkleştirme ve Müslümanlaştırma görevini uygulamak için yerleşmiştir. Zaviyenin yeri, Kütahya-Demirci hattından gelen yolun Adala ve Manisa hattı olarak ikiye ayrıldığı noktadır.

*1339 tarihli vakfiyede belirtildiği gibi buraya yerleşmenin sebebi "**gelene geçene hizmet etmek** …." tir. Bu hizmette bizzat devletin desteği ile yapılagelmiştir. Hatta zannımız odur ki, devlet/ beylik tarafından Ömer Emre köy ve zaviyesine, hizmet ifa edebilmesi için nakit yardımda da bulunmuştur.*

Ancak Osmanlı idaresi, Saruhan Beyliği döneminde yapılan çeltik yardımını kesmiştir.

Köke yapmasını bilen Eyip ve yanındakiler adeta Seydilü için kurtarıcı gibi olmuşlardır. Herbiri "seydi" olan yerleşik halkın erkekleri ham madde temin ederken; kadınlar ise evde köke ustalarından köke(göveç) yapmasını öğrenmişlerdir. Baş usta Eyip veya diğer bir değişle Köke-eyip (tıpkı bu günkü tofaşOsman, balıktasin, kakanmemet,Canavarali vs. gibi) lakabı adeta seydiliği bastırmıştır. Bu noktada üretilen kökelerin(çömleklerin) köyün erkekleri tarafından -Aydından İzmire, Afyondan Kütahya ya- uzak diyarlar dahil çevre yerleşim yerlerinde buğday, arpa,incir, zeytin,kuru üzüm, gibi değişik tahıl ve meyveler ile takasen satılması işleminde, gidilen yerlerde "biz Seydilü'lüyüz" demenin ağırlığı altında "Kökeyip"liyiz demenin rahatlığı ortaya çıkmıştır[(16)].

Çünkü, Ömer Emrenin torunları sırtlarında çömlek dolu heybe ile kapı kapı dolaşıp çömlek alır mısınız diye bağırmaktadırlar. O günün şartlarında onulmaz dertleri olanların çare bulduğu, çocuğu olmayanın gidip kabrinde dua edipte şefaat beklediği Ömer Emrenin torunları bunu kabullenememiştir.

İkiyüz küsur yıllık Seydilü köyü sessiz sedasız Köke(e)yip oluvermiştir. Halk arasındaki bu "köke-eyip" adı pratik söyleme uygun olarak "Kökeyip" olurken devlet ricali arasında İstanbul şivesinin de etkisiyle resmiyette "Gökeyüp" olmuştur.

Hatta 1891 Aydın vilayet salnamesinde adı Saruhan Sancağı, Adala nahiyesine bağlı"Göleyüp Karyesi" olarak geçmektedir.Yine bu salnameye göre köyde 85 hanede 385 erkek nüfus yaşamaktadır.

Halen halkın dilindeki adı"KÖKEYİP"tir. Hatta daha da değişime uğramış ve KÖKEP (E harfi uzun okunacak) şeklini almıştır.

Belirtmek gerekir ki, Ömer Emrenin torunları "Gökeyüp" adını benimsememişler, mecburiyetten kullanmak durumunda kalmışlardır. Seydi olan bir kişinin USTASI EVİN HANIMI OLAN köke/çömmek/çömlek üretmesi ve köy köy gezerek bunun yalvar-yakar satışıyla uğraşır olması ağırlarına gitmiş olsa gerektir. Dedelerimiz aslında köke(göveç) ticaretini Emre soyuna, hatta peygamber soyuna uygun görememişler ama bu yönlerini asla beyan da etmemişlerdir. 1400 lü yıllarda ve devamında karşılaşılan zor muameleler Gökeyüplüleri tamamıyla içe dönük hayata mecbur bırakmıştır[(17)]. Tahsil görüp devlette görev almaktan son derece kaçınmışlardır. Bu noktada hicri 740 tarihli vakıfnamede "… allah aşkına oğlu oğluna ve kızı kızına yesünler, der-i duaya meşgul olsunlar.." ibaresinden anlaşılacağı gibi vakfiye nimetlerinden faydalanma "dua ile meşgul olma" şartına bağlanmaktadır. Bu şart başkaca hiçbir vakfiyede yoktur. Bu noktada iki yönlü soru akla gelmektedir.

1- *Ömer Emre çok değerli bir ulema/aziz olduğu için mi ondan "dua" talep edilmiştir?*
   yoksa

SERVET DAMAN

2- *Ömer Emrenin duadan başka işlere(söz gelimi siyasete) karışmaması için mi vakfiye nimetlerinden faydalanması "dua" şartına bağlanmıştır?*
Elbet ki, Saruhan Bey zamanında düzenlenen vakfiyedeki "dua" şartının amacı Ulu Ömer Emre'nin dualarından Allah katında faydalanabilmektir.
Ancak;
Bu şartın Yavuz Sultan selim zamanında düzenlenen vakfiyede de aynen dile getirilmesi 2. Sorudaki düşünceyi geçerli kılmaktadır.

Ömer Emre, devrinin en ağırlıklı zatlarındandır. Onun bu ağırlığı 1500 lü yılların ortalarına kadar da devam etmiştir. Osmanlının başına her yeni padişah geçtiğinde Ömer Emre ileri gelenleri yeni padişahın huzuruna çıkmışlardır. Buna yukarıda verdiğimiz vakfiye listesinde görmek mümkündür.

Adete Ömer Emre nesilleri yaşama şartlarını tahta çıkan her yeni padişahtan "icazet alma" ya bağlamışlardır.

Bu da insanlar üzerinde bıkkınlık, hatta korku yaratmıştır. Korku ise içe kapanıklılığı tetiklemiştir. Bu durum 300-400 yıllık bir zaman zarfında köyden kimsenin tahsile gönderilmemesi ve devlet hizmetinden uzak durulmasının sebebini de açıklamaktadır.

Ömer Emrenin torunları, Gökeyüp gençleri cumhuriyetin kurulmasıyla korku kefenini yırtmışlar ve bugün her dalda ecdatlarına yaraşır pozisyonlarda görev almaya başlamışlardır. İnanıyoruz ki, Ömer Emre'li gençler önümüzdeki yıllarda yüce Türk Milletine ve devletine hizmet yolunda en üst mertebelere çıkacaklardır.

Ve son olarak belirtmek gerekir ki, Ömer Emrenin torunları yüzlerce yıl sıkıntılar ve çaresizlikler altında kalarak geçmişlerinden bihaber olsada, ecdadını asla unutmamış, ne zaman zora düşse, ne zaman

rahmete muhtaç olsa, ecdadından şefaat dilemiş ve onun ayak ucuna, "akçeşme"nin başına koşmuştur. Oradan başka hiç bir yerde yağmur duası etmemiştir. İlk oğlanları akçeşmenin aharına başmıştır, yağmur bol olsun diye. Akçeşmenin önünde kazanlar kaynatmıştır ki, rahmet için duaya kalkan ellerin sahipleri yesin, soframız bereketlensin diye.. Allah cümle ecdadımızın kabirlerini cennet eyleye……

SERVET DİZMAN

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri

E. Müfettişi

E.Öğretmen

Ömer Emre SYD Derneği Y.K. Başkanı

17.12.2013- SALİHLİ

SERVET DİZMAN

<u>Bknz.</u>

(1) Prof.Dr.Ömer Lütfi Barkan, "İstila devirlerinin kolonizatör Türk Dervişleri ve zaviyeler" Vakıflar Dergisi sy. II, Ankara, 1942,

(2) M.Çağatay Uluçay Saruhan Oğulları ve eserlerine dair vesikalar II 1946 s. 40-41 İst.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı Osmanlı devleti teşkilatına medhal Ankara s.165

(3) M.Çağatay Uluçay.age s.39

(4) M.Çağatay Uluçay age s.37

TD.398,s.15; TD.544 Vrk.107a

Dr.H.ersavcı, Dr.M.korkmaz age s.143-144

(5) Dr.H.ersavcı, Dr.M.korkmaz Saruhanoğulları ve Osmanlı Klasik Döneminde Manisada yaşayan Kültürel izleri Manisa 1999 s.146-147

M.Çağatay Uluçay.age s.40

(6) M.Çağatay Uluçay age s.27

(7) Dr.H.ersavcı, Dr.M.korkmaz age s.147,

TD.398,s.129-130; TD.544 Vrk.108a-108b

(8) M.Çağatay uluçay age s.27

(9) M.çağatay Uluçay age s.37

(10) M.çağatay Uluçay age s.52-53

(11) TDK.Büyük Türkçe Sözlük

SERVET DİZMAN

Dip notlar ve Açıklayıcı bilgiler

(12) Emekli öğretmen, araştırmacı İ. Çiçek, 1520-21 tarihli bu vakfiyede şahitler arasında geçen "Mustafa veled-i Ali" adını her nedense tarihi hata ile"Mustafa oğlu Ali" şeklinde okumuştur. Bu ismin doğru okunuşu "Alinin oğlu Mustafa" dır. Bu yanlış okuma yetmiyormuş gibi birde "Gökeyüp, Gök Musa ve Ali kardeştirler, Ali daha köyünü kuramamıştır". Ve Ali için ayrıca "Alanbaşındaki çeşmenin sahibi" gibi hiç bir dayanağı olmayan yargılar yazabilmiştir.

Yine birçok kişilerde " kes-yapıştır" yöntemiyle, aynı İ.Çiçek gibi Eyüp, Musa ve Ali yi kardeş yapmayı başarmışlar, hatta aralarında kimin abi kimin kardeş olduğuna bile karar verebilmişlerdir.
Yine bazı kişiler 1511 tarihli vakıfnameden bahsetmekte ve"…Gökeyüp Borlu Kazasına bağlıydı.." gibi ifadeler de kaleme alabilmişlerdir.
Ne Ömer Emre, ne Seydilü nede Gökeyüp tarihin hiç bir noktasında Borluya bağlı olmamıştır

Ne acıdır ki miladi 1511 tarihini taşıyan bir vakıfname de yoktur. Kaldıki Eğer bahse konu vakıfname 1521 tarihli vakıfname ise şahitler

arasında görülen "Mustafa veled-i Ali" nin okunuşu "Mustafa oğlu Ali" değil, "Ali'nin oğlu Mustafa"dır.

Aslında kardeş(!) Ali'yi anlatmaya gerek bile yoktur. Çünkü tarihte oğle birisi yaşamamıştır. Kökeyipte "Gökali çeşmesi"diye bir çeşme de yoktur. Kast edilen çeşmenin adı "Gövalı çeşmesi"dir. Bir görüşe göre; günümüz Türkçesindeki açılımı "Kovalık" yerdeki çeşme anlamındadır. Ekilip biçilemeyen ormanlık yerlere tarihlerden beri kovalık denir. Diğer bir anlatıma göre ise bu çeşmenin adı "kovalı çeşme"dir. İlk yapıldığında hayvanların su içmesine uygun ahar denilen bölümü olmadığından önünde daima kova bulundurulduğu için bu ad verilmiştir.Bu anlatım akla ve mantığa daha uygun gelmektedir. ki, bu çeşmenin geçmişi en fazla 100-150 yıllıktır. Yapısında kullanılan malzemeler incelendiğinde bunu fark etmek o kadar da zor değildir.

Öte yandan Eyüp'e zoraki kardeş yapılan Musa/ki, Çağatay Uluçay age. dipnot 119 a göre Gök Musalu / : Osmanlı da Borlu kazasına bağlı bir köy olarak varlığı belgelidir.
Yöre halkı hem konuşulan şive hemde sosyolojik yapı olarak Gökeyüpten farklıdır. Ancak Gök Musalının Gökeyüp'e bağlanmasını müteakip evlenme ve etkileşimler sonucu yeni nesilde farklılıklar nisbeten göze çarpmamaktadır.

Gök Musalı köyü Cumhuriyetin ilk yıllarında Gökeyüp köyü ile "otlak parası" yüzünden anlaşmazlığa düşmüş ve olay iki köy arasında çatışmaya kadar varmıştır. Gökmusalu köyü,"camlı kulübe olayı" olarak adlandırılan mahkeme sürecini kaybetmiştir. Müteakiben muhtarlığını fes ettirerek Gökeyüp'e iltihak etmek zorunda kalmıştır. Camlı kulübe olayı başlı başına bir hukuki planlama dehasıdır.Gökeyüplülere ait hayvanların Gök Musalı Köyü arazilerinde otlayabilmesi için, Gök Musalı muhtarlığı yüklü miktarda "otlak parası" talep etmektedir. Bu parayı ödemeyenlerin koyunlarını köy bekçileri marifetiyle zapt altına almakta ve satmaktadır. Satış bedellerini de "otlak parası karşılığı" köy geliri olarak kayda almaktadır. Bunun önüne geçemeyen Gökeyüplüler sonunda "camlı kulübe" olayını tertiplemişler ve başarıya da ulaşmışlardır. Uygulanan baskılar sonucu bir çok Gök Musalılı yöreyi terk etmiştir. Kalanlara da zamanın köy öğretmeninin(lakabının kör öğretmen olduğu tesbit edilmiş

SERVET DİZMAN

olup tam adı bilinememektedir) tavsiyesiyle " –biz zaten kardeş çocuklarıyız.Biri Musa biri Eyüp, ikiside Gök. Bu ayrılığa ne gerek var. kapatın muhtarlığı bize katılın. Kardeş kardeş yaşayalım." teranesiyle istenilen amaca ulaşılmıştır.
Anlatımlara atfen tuttuğum notlarıma göre Mısıro(Mustafa Gültekin) dayımızın tam oluverdiği ve Kıygo'nun da ilk muhtar olduğu zamanda gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bu konuda herbiri hakkın rahmetine kavuşmuş Mustafa Uslu, Muammer Bilgin, Hüseyin Dizman,Mustafa Bilgin,Rifat Uslu ve Mustafa Özder'in anlatımları bende saklıdır. Konuyla ilgili mahkeme kayıtlarından da faydalanarak ayrı bir çalışma yapılabilir. Bu görevide köyden çıkacak ilk avukata bırakıyorum.

(13) Kütahyadan gelmelilik olayı tamamen uydurmadır.Köydeki dört aile 1800 lü yılların ortalarında mecburiyetten "sancak deyiştirme"nin kolaylıklarından faydalanma maksatlı olsa gerek ki Kütahya/Örencik'ten Gökeyüp'e gelmişlerdir.Yine aynı sebeple bir ailenin Rize'den gelme olduğu bilinmektedir.Yine üç aileninde köken olarak konar göçer yörük oldukları, 1880'lerde köye yerleştikleri ve köy halkıyla kaynaştıkları, Ayrıca Ali isminde başka bir kişinin de doğu vilayetlerinin birinden gelerek köye sığındığı, köyde sığır çobanlığı yaptığı,kimseyle evlenmediği ve eceliyle öldüğü bilinmektedir.Bu gelmelerin iki sebebi vardır. Birincisi köy insanlarındaki zaviyecilik hoşgörüsü, diğer sebepse köyün gözden ırak ve devletle fazla içli dışlı olmamasıdır .

(14) Öte yandan Prof.Dr.Güngör Güner eski Gördes belediye Başkanı Hayri Büke'ye dayandırdığı fikrine göre "Gökeyüplüler Sivastan göçebe olarak gelmişlerdir." demiştir. Ancak ne Prof.Güngör Güner nede Sn. Hayri Büke bu fikirlerine dayanak oluşturabilecek bir belgeyi ortaya koyamamışlardır. (Bkz: Anadolu'da Yaşamakta olan İlkel Çömlekçilik. Prof. Güngör Güner)

(15) Yine bazı kişiler de Kökeyip'in karakeçili yörüğü kökenli olduğu gibi iddialar ileri sürmüşlerdir. Buna dayanak olarakta köy mezarlığında bulunan bir mezar taşındaki yazı gösterilmektedir ki, bu yazıda ***"Ahirü'l mevt Merhum Karakeçili Köse Hacı Muhammed Bin Maksûd ruhuna***

fatiha Sene: ٢٠٢١" denilmektedir. *(Hicri.1202 yılı Miladi 1787 dir). Burada hemen belirtmek gerekir ki, Kökeyip adına bu mezar taşındaki tarihten tam 120 yıl önce Manisa Şeriye sicillerinde(1667-1668 yılları) Saruhan sancağı Adala kazasına bağlı .. şeklinde rastlanmaktadır. Bu bilgiler ışığında; Bahsekonu "karakeçili" deyimi yörük boyu anlamında değil, ya sade bir ünvandır yada kişinin kendi kökü veya geldiği köyün adıdır ki, mezarlıktaki başka hiçbir taşta "bin"(oğlu) bağlacı kullanılan bir isim bulmak mümkün değildir. Bu ismi taşıyan kişi olsa olsa dini bilgiler vermek maksadıyla köye gezici olarak gelen ve köyde ölen birisidir. Köy halkı tarafından bu kişinin "DEDE" olarak kabul edilmesi de bu sonucu doğrulamaktadır. Ayrıca köy mezarlığında, bu mezardan daha eski yüzün üzerinde mezar bulunmaktadır. Yine 1667 yılı ile 1786 yılı arasında 120 yıl olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Ve nihayet olarak köyde bu kişiye akrabamız diyen kimsede yoktur. Örneğin kendi soyağacıma ilişkin benim bilgim 1760 yılına kadar inmektedir.Köydeki tüm sülalelerle direkt veya dolaylı akrabalık bağım olduğu halde; bu zat ile en ufak bir bağıntı yoktur. Bu mezarın sahibi çok büyük olasılıkla oruç aylarında köye gönüllü veya ücret karşılığı imamlık yapmak için Karakeçili'den geçici olarak gelen din adamıdır. Köylü tarafından, veya daha sonra gelen din adamlarınca, hürmeten mezar taşı yaptırılmış olması büyük ihtimaldir. Bölgemizde onlarca"Karakeçili" köyü vardır.(Bknz. Oğuz geleneği çerçevesinde tarihten günümüze Karakeçililer. İsmail Özçelik -Kırıkkale Üniversitesi)Sözün özü bu zatın Gökeyüp'ün kökeniyle hiç bir ilgisi yoktur.*

(16) Tarihi akış içerisinde Ömer Emre Köyü isim değiştirmekle kalmamış yerini de değiştirmiş ve bugünkü Gökeyüp'ün olduğu yere taşınmıştır. Eski zaviye, yani Ömer Emre zaviyesi ise aynı yerinde kalmıştır. Bu isim değiştirme, taşınma gibi olayların sebebini belge yetersizliğinden tam olarak açıklamak mümkün değildir. Günümüzde olduğu gibi zamanın siyasi otoritesinin özel istekleri de etkili olmuş olabilir.

Ancak 1402 Ankara savaşı öncesi Yıldırım Beyazid Saruhan üzerine yürümüş ve Manisayı Osmanlıya ilhak etmiştir. Toprakları elinden alınan Saruhan Beyi Hızır Paşanın önce Karamanoğlu Mehmet Beyin yanına, bir

SERVET DİKMAN

yıl sonra da Sivas'a gelmiş olan Timurun yanına gittiği bilinmektedir (bkz.Konya Mecmuası sy.9 s.479).
Bu savaşı kazanan Timur, savaşta kendisine yardımda bulunan Hızır Paşaya ödül olarak Saruhan Beyliğini tekrar kurdurmuştur.1402 Ankara savaşından sonra 17 Ağustos 1402 de Hızır Paşa Manisaya emrindeki bir alay askerle beraber dönüş yapmıştır. Bu olayların seyri içinde oluşan olumsuz havanın Osmanlıyı etkilediği bir gerçektir. Nitekim 1390 lı yıllar da Osmanlıya ilhak edilen Saruhanoğulları beyliği bakiyeleri üzerinde aşırı bir telefiyet olmamakla beraber 1402 Ankara yenilgisi sonrasındaki 1410 tarihli yeniden Osmanlı hakimiyeti dönemi kanlı başlamıştır. Devrin saruhan Beyi Hızır Şah yakalanarak asılmıştır.Bazı tarihçilere göre asılmadan önce Hızır Şah, Çelebi Mehmetten iki tane son istekte bulunmuştur. Bunlardan birincisi Vakfiyelerine saygı gösterilmesi, ikincisi ise cenazesinin Körhane Türbesine gömülmesi talebidir.Körhane Türbesindeki Saruhan Beyin mezarı yanındaki diğer mezarın Hızır Şaha ait olduğu kabul edilmektedir. İkinci hakimiyet döneminde Osmanlıya karşı Timura yardım etmiş olmanın hesabı bizzat sorulmuştur. Saruhan beyliğinin gözde kurumlarının başında gelen Ömer Emre Köyü ve zaviyesi de diğer zaviyeler gibi siyasi nufuzunu kaybetmeye mahkum olmuştur.

(17) Yavuz Sultan Selim Han zamanındaki seferler öncesi iç tehlikeleri bertaraf etme etkinliklerindende zarar görüldüğü gerçektir.Timur'a karşı savaşın kaybedilmesi, saf değiştiren beylik askerlerine bağlanmış olmalı ki, takip eden yıllarda çıkılan tüm seferler de öncelikle iç güvenlik tedbirleri alınmış ve bilfiil uygulanmıştır.Bu uygulamalar bazen had safhaya ulaşmış olmalı Ki, yeni padişahın başa geçmesiyle köylü ve zaviye ahalisinin yeni bir isimle, hemde peygamber soyundan gelindiğini belirtir bir isimle huzura çıkmış olmaları desteklemektedir. İsim değişikliği de bu baskıları hafifletme çabalarından birisi olsa gerektir.
Şunu açıklıkla beyan etmek gerekir ki, 1402 Ankara savaşındaki tutum ve sonuç nedeniyle Ömer Emre köyü ve zaviyesi çok ağır bedel ödeme durumunda kalmıştır.

(18) Kayı Boyu işareti/Tamgası: Gökeyüp Belediye binasının yaklaşık 3-5 yüz metre doğusunda karakum mevkiinde bir taş bulunmuştur. Taşın

şeklen bir özelliği yoktur. Yöresel adıyla "kayrak taşı"dır. Ancak taşın üzerinde Kayı Boyu'nu simgeleyen işaretlere benzer bir oyma mevcuttur. Şekil incelendiğinde çok basit ve ilkel bir çalışma olduğu anlaşılmaktadır. Tamgayı simgeleyen üç işaretten ortadaki işaretin gerçek tamgadakine uymadığını belirtmek gerekir.

Kanaatimiz odurki; 1389 birinci Kosova savaşına Osmanlı askerlerinin yanında katılan Saruhanoğlu Beyliği askerleri arasındaki Ömer Emreli bir asker tarafından bu savaşta flama üzerinde görülen işaretin, dönüşte taş üzerine kazınmaya çalışılması olarak değerlendirilebilir.

Kaynak Kitap, belge ve araştırma yazıları

-M.Çağatay Uluçay "Saruhan Oğulları ve eserlerine dair vesikalar" İst. 1940

- Prof.Dr.Ömer Lütfi Barkan, "İstila devirlerinin kolonizatör Türk dervişleri ve zaviyeler" Vakıflar Dergisi, s. II, Ankara, 1942,

-Prof.Dr.Güngör Güner" Anadolu'da Yaşamakta olan İlkel Çömlekçilik"

-Dr.H.Ersavcı, Dr.M.Korkmaz "Saruhanoğulları ve Osmanlı Klasik -döneminde Manisada yaşayan Kültürel izleri" Manisa 1999

-M.Çağatay Uluçay "Saruhan Oğulları ve eserlerine dair vesikalar II" İst. 1946

-İsmail Hakkı Uzunçarşılı "Osmanlı devleti teşkilatına münhal" Ankara 1988

-Av. Teoman Ergül "Salihli" İzmir 1982

-Prof. Dr. Mustafa Algan "Germiyan İlinde bir Sufi Said Emre"

-Prof.Dr. Fusun Baykal "Gökeyüp köyü ve ilkel çömlekçiliğin köy ekonomisindeki yeri"

-İbrahim Gökçen "Tarihte Saruhan köyleri" Istanbul 1950

-Celâl Bayar Üniversitesi yayınları " Manisa şehri bilgi şöleni" 2006

-Başbakanlık Osmanlı arşivleri

SERVET DİZMAN

-İsmail Özçelik "Oğuz geleneği çerçevesinde tarihten günümüze Karakeçililer." Kırıkkale Üniversitesi

-Türk Dil Kurumu "Büyük Türkçe Sözlük"

-Konya Mecmuası sayı 6-9 1946-.. konya

TEŞEKKÜR

Bende bu araştırma isteğini verdikleri bilgilerle hareketlendiren büyük büyük dedemden amcamız olan Mustafa Çavuş'a(Mustafa Özder), Rifat amcaya(Rifat Uslu)Kedi Nasuhun Mustafa'ya(Mustafa Bilgin) yine Muammer Hoca'ya(Muammer Bilgin) Köselerin Memetali'ye(Mehmet Ali Gündoğdu)Canavar Ali'ye(Ali Aral) ve babam Emirin Hüseyin'e(Hüseyin Dizman) Allahtan gani gani rahmet diliyorum.

Yüce mevlam, adını saydığım veya sayamadığım tüm büyüklerimden razı olsun.

Öğrendiklerimden kat'i olarak belgeleyemediklerimi paylaşmıyorum. Ama belgeye dayanan tüm öğrendiklerimi hemşehrilerimle paylaşmanın zamanının geldiğine inanıyorum.

Öte yandan yanlış bilgilerin gitgide kalıcı olmaya başlamasının da engellenmesi gerektiğinin farkındayım..

Ayrıca 1980 li yıllarda yaptığım araştırmalarda bana kapıların açılmasında hertürlü nüfuzlarını kullanan değerli hocalarım tarihçi Profesör Dr. Hamza Eroğlu'na ve hukukçu Prof.Dr.Ali Bozer'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Allah kabirlerini cennet etsin.

17.12.2013 Salihli

SERVET DİZMAN